Ionel APOSTOLATU, Universitatea „Dunărea de Jos" din Galați

ASPECTE ALE CONTAMINAȚIEI LEXICALE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

1. Contaminația. Considerații generale

Considerată de unii lingvişti un tip special de analogie în care doi termeni sinonimi se influențează reciproc, dând naştere unei forme hibride, în care se găsesc amestecate elemente ale ambilor termeni inițiali, **contaminația** sau „încrucişarea" reprezintă un fenomen întemeiat pe o asociație paradigmatică de tip semantic [1]. Acest proces este, în primul rând, individual şi ocazional, dar, prin repetiție şi prin adoptarea de către alți indivizi vorbitori, formele ocazionale rezultate din contaminație se pot generaliza, intrând astfel în uz.

O serie de lingvişti (majoritatea străini) identifică *contaminația* cu alte fenomene înrudite, în special cu *etimologia populară* sau cu *analogia* [2]. Cei mai mulți specialişti însă, pornind de la Gilliéron, consideră fenomenele în discuție independente, în sensul că, deşi au o cauză comună, punctul lor de plecare este diferit, iar căile lor de producere sunt proprii. O încercare de delimitare a acestor trei fenomene găsim la Purdela, 2006: 334:

> „Dacă însă în ceea ce priveşte analogia, pentru materialul asupra căruia se exercită acțiunea ei este indiferentă asemănarea din punct de vedere sonor sau apropierea din punct de vedere semantic, în ceea ce priveşte etimologia populară şi contaminația, materialul ce suportă acțiunea lor e condiționat de o apropiere fonetică în primul caz şi de una semantică în cel de-al doilea".

Împotriva interpretării contaminației şi etimologiei populare ca aspecte ale analogiei se pronunță şi Theodor Hristea, care arată că, în vreme ce analogia este aproape exclusiv o asociație formală,

> „contaminația e, în primul rând, o asociere semantică, iar etimologia populară e un fenomen de falsă analiză şi interpretare etimologică" (Hristea, 2006: 305-306) [3].

Tatiana Slama-Cazacu consideră însă că toate aceste fenomene de influență reciprocă între cuvinte (*analogia, contaminația, etimologia populară*) au la bază acelaşi mecanism şi se produc datorită aceloraşi cauze, drept care înțelege să le prezinte sub o denumire unică, aceea de *contaminări* (Slama-Cazacu, 1956: 210).

Ca tip de inovație lingvistică, contaminația are, în principiu, un caracter inconştient şi, deci, involuntar, cauza principală constituind-o prezența simultană în mintea vorbitorului a două sinonime aflate, în general, cam pe acelaşi plan sub raportul importanței şi al frecvenței lor în limbă (= într-o *limbă funcțională*). Aceasta nu exclude însă posibilitatea unor contaminații voluntare, ceea ce presupune intenția individului de a crea forme – mai ales lexicale – hibride, în scopul obținerii de efecte stilistice (cf. Philippide, 1894: 82) [4]. Condiția obligatorie şi suficientă în cazul oricărui tip de contaminație este înrudirea semantică între cele două unități care se încrucişează [5].

2. Contaminația lexicală

Contaminația propriu-zisă este în primul rând lexicală, dar poate atinge şi gramatica (morfologia şi, mai ales, sintaxa) [6]. În cadrul **contaminației lexicale** se încrucişează două cuvinte independente (mai rar două variante lexicale [7]) care sunt, de regulă, sinonime sau cvasisinonime) [8], rezultatul fiind un nou cuvânt (sau o variantă lexicală a unuia dintre cuvintele de bază).

Deşi, cel mai des, prin contaminație lexicală iau naştere noi cuvinte, nu sunt puține nici cazurile în care elementele nou create trebuie considerate, mai degrabă, simple variante lexicale, în special atunci când forma „hibridă" diferă printr-un singur fonem de unul dintre cuvintele implicate în procesul contaminării. În această situație se află, de pildă,

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

agor (față de *ogor*), **bologani** (față de *gologani*), **buhurez** (față de *huhurez*), **cotaie** (față de *potaie*), **ivor** (față de *ivăr*), **locaş** (față de *lăcaş*), **acufunda** (față de *cufunda*), **azvârli** (față de *zvârli*) etc. [9].

Acest tip de contaminație acționează cel mai productiv asupra unităților aflate la periferia vocabularului (arhaisme, regionalisme, termeni populari, elemente familiar-argotice, neologisme).

Se pot degaja următoarele tipare [10]:

- **substantiv + substantiv:**

agor < *agru* + *ogor*;
alamă < *aramă* + **lamă* (< it. *lama* „placă de metal");
aprofunzime < *adâncime* + *profunzime* (eventual şi prin analogie cu *aprofunda*);
baborniță < *babă* + *bahorniță* (< scr. *bahornica*);
bereglej < *beregată* + *gâtlej*;
bologani < *bani* + *gologani*;
bolostâncă < *bolovan* + *stâncă*;
brostac < *broască* + *brotac*;
bubat „(pop.) variolă" < *bubă* + *vărsat*;
buhurez < *buhă* + *huhurez*;
buratic „(reg.) broatec" < *bură* + *broatec*;
cazarmament < *cazarmă* + *echipament* (cf. şi fr. *casernement*);
cioclonț < *cioc* + *clonț*;
ciortocrap < *ciortan* „crap de talie mijlocie" + *crap*;
coarjă < *coajă* + sl. *kora* „coajă";
cocostârc < *cocor* + *stârc* [11];
cocobarză < *cocor* + *barză*;
codirişte < *coadă* + *toporişte* „coadă de topor, de coasă, de bici";
colet < fr. *colis* „pachet" + *pachet* ;
cotaie < *cotei* + *potaie*;
dâlmă < *dâmb* + *gâlmă*;
ghijoagă „(reg.) cal bătrân şi slab; mârțoagă" < *ghiuj* „bătrân" + *mârțoagă*;
imbold < *impuls* + *bold*;
ivor < *ivăr* + *zăvor*;
otomanlâu < *otoman* + *osmanlâu*;
parizel < *parizer* + *mezel*;
patrontaşcă „(reg.) cartuşieră" < *patrontaş* „(pop.) cartuşieră" (din germ. *Patrontasche*) + *taşcă* „geantă, tolbă";
plancardă < *placardă* + *pancartă*,
polițian < *polițist* + *milițian*;
rotocol < *roată* + *ocol*;
stufiş < *stuf* + *tufiş*;
şuiet „(pop.) zgomot slab, monoton" < *şuier* + *vuiet*;
țaică „(reg.) țață" < *țață* + *daică* „dadă, lele";
țopârlan < *țop* „bădăran, mitocan" + *mârlan*;
uligaie < *uliu* + *gaie*;
văpaiță „(pop.) opaiț, lampă" < *văpaie* + *opaiț(ă)*;
zăgaş „(înv.) canal, şanț" < *zăgaz* + *făgaş / ogaş*;
zurbavă < *zurba* + *gâlceavă*.

Interesante sunt şi alte exemple oferite de Maria Luiza Purdela, care a urmărit prezența fenomenului în graiurile populare:

acoperemiş (< *acoperământ* + *acoperiş*), *brişceagă* (< *briceag* + *brişcă*), *căbuşală* (< *căldură* + *năbuşeală*), *chinopastă* (< *chin* + *năpastă*), *ciuştar* „ciubăraşul în care se mulg oile şi vacile" (< *ciubăr* + *şiştar*), *cocoştac* „cocoaşă" (< *cocoaşă* + *coştac*; cf. scr *kostak*), *goangăriță* „buburuză" (< *goangă* + *gărgăriță*), *huligaie* „pasăre de pradă" (< *uliu* [reg. *huliu*] + *gaie*), *muimă* „uimă" (< *moimă* + *uimă*), *vătrătur* „locul casei, împreună cu curtea" (< *vatră* + *bătătură*), *scrâmbiță* (< *scrumbie* + *crângiță*), *stromojac* „saltea umplută cu paie" (< *strujac* „saltea" + *sormojac*; cf. magh. *szalmazsák*) (vezi Purdela, 1968: 335-336).

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

- **adjectiv + adjectiv:**
  bucăliu < *bucălat* + *grăsuliu / durduliu*;
  crânced < *crud* + *rânced*;
  gheboşat < *ghebos* + *cocoşat*;
  gingălaş < *gingaş* + *drăgălaş*;
  imemoriabil < *imemorabil* + *imemorial*;
  jenibil < *jenant* + *penibil* [12];
  înfurios < *înfuriat* + *furios*;
  nătăfleț < *nătărău* + *fleț*;
  nătânt < *nătâng* + *tânt*;
  nătântoc < *nătânt* + *dobitoc*;
  nenumeroşi < *nenumărați* + *numeroşi*;
  ofticolos < *ofticos* + *tuberculos*;
  pititioc < *pitic* + *mititioc*;
  schilog < *schilod* + *olog*;
  şontrop < *şontorog* + *şchiop*;
  zăbăuc < *zăpăcit* + *năuc*.
- **verb + verb:**
  acățăra < *acăța* + *cățăra*;
  acufunda < *afunda* + *cufunda*;
  azvârli < *arunca* + *zvârli*;
  adămăgi < *ademeni* + *amăgi*;
  cioroboti < *ciorovăi* + *roboti*;
  furgăsi < *fura* + *găsi*;
  furlua < *fura* + *lua*;
  îmbucătăți < *îmbucăți* + *înjumătăți*;
  încolătăci < *încolăci* + *împletici*;
  îngăimăci < *îngăima* + *buimăci / zăpăci*;
  năbârî < *năvăli* + *tăbârî*;
  schelălăi < *schilăvi „schilodi”* + *chelălăi*;
  spârtica < *spinteca* + *sfârteca*;
  uimăci < *uimi* + *buimăci*;
  zdrumica < *zdrobi* + *dumica*.

O situație interesantă avem în cazul verbelor **merge** (< lat. *mergo, -ere*) şi *cure* „curge” (< lat. *curro, -ere*), din încrucişarea cărora au rezultat două verbe hibride: **mere** „merge” şi **curge.** Din punctul de vedere al limbii literare, raportul formelor etimologice cu cele contaminate este diferit în cele două cazuri. Astfel, în vreme ce forma **merge** – originară – circulă în limba literară, iar forma contaminată, **mere,** are o circulație regională, în cazul lui **cure** lucrurile stau exact invers, căci această formă, etimologică, se suprapune peste aria lui **mere,** în vreme ce forma hibridă **curge** şi-a consolidat poziția în limba literară.

Un caz aparte de contaminație lexicală îl reprezintă încrucişările cu tentă latinistă de tipul:

războiu (din sl. *razboj*) + lat. *bellum* > *război*;
lat. *mos, moris* + *năravu* (din sl. *naravŭ*) > *morav*;
lat. *locus* (> rom. *loc*)+ *lăcui* (din magh. *lákni*) > *locui*;
locus + *lăcaş* (din magh. *lakás*) > *locaş*.

În cazul contaminației lexicale, cele două cuvinte care se încrucişează aparțin, adesea, aceleiaşi clase lexico-gramaticale (situație impusă, practic, de raportul semantic de sinonimie sau cvasisinonimie existent între termeni). Excepțiile sunt rare (vezi exemplul **locui**, oferit mai sus), dar şi atunci putem vorbi de apartenența cuvintelor la aceeaşi sferă semantică:

borteli < *bortă* „gaură, scorbură” + *sfredeli*;
hojbăi „a cotrobăi, a scotoci < *hojma* „continuu, mereu” + *bojbăi* „bâjbâi”;
putregai < *putred* + *mucegai*;
zdrăngănel „(reg.) clopoțel mic şi rotund; zurgălău” < *zdrăngăni* + *clopoțel*;
aliniat „paragraf” < *alinia* + *alineat*.

În mod cu totul excepțional, contaminația se poate produce între două cuvinte aflate în relație de antonimie. Un exemplu în acest sens este **balaoacheş** „(om) negricios, oacheş; epitet

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

dat unui ţigan" < **bălai** „blond" + **oacheş** „brun, brunet, negricios" (cf. mai jos hibrizi ca *ciorumbel* sau **privighecioară**).

Din punct de vedere diacronic, diatopic, diastratic, ca şi al raportării la normele limbii literare, exemplele citate până aici nu stau pe acelaşi plan. Astfel, în timp ce forme ca **bucăliu, cioroboti, dâlmă, încolătăci, năbârî, otomanlâu, răzbel, zăgaş, zdrumica, zurbavă, gingălaş** sunt învechite (şi, eventual, populare sau regionale), altele, ca **alamă, azvârli, cazarmament, colet, imbold, morav(uri), aliniat, putregai** sunt actuale (şi generale). De asemenea, o bună parte dintre contaminaţiile lexicale au caracter regional (şi / sau popular): **buratic, cocobarză, codirişte, ghijoagă, patrontaşcă, ţaică, uligaie, pititioc, borteli, îmbucătăţi, îngăimăci, nătânt, uimăci, hojbăi, şontrop** (vezi şi exemplele citate după Purdela, 1968) [13]. Cât priveşte corectitudinea lingvistică, unele forme sunt literare: **azvârli, alamă, cazarmament, cocostârc, colet, imbold, rotocol, locui, locaş, putregai,** în vreme ce altele sunt respinse de normele exprimării corecte (fiind înregistrate, eventual, ca variante): **acăţăra, aprofunzime, buhurez, cotaie, ivor, parizel, plancardă, poliţian, crânced, imemoriabil, nenumeroşi, ofticolos**. În fine, câteva creaţii sunt marcate ca familiare şi chiar argotice (unele dintre ele fiind chiar susceptibile de a fi produse cu intenţie**): balaoacheş, bereglej, bolostâncă, cioclonţ, ciortocrap, jenibil, înfurios, nătântoc, furgăsi, furlua, spârtica**.

Aşa-numitele *contaminaţii voluntare* sau **hibrizi lexicali**, pe care unii autori îi tratează în afara contaminaţiei propriu-zise, se disting, în primul rând, prin faptul că termenii care se încrucişează nu respectă „condiţia" înrudirii semantice [14], iar, în al doilea rând, tocmai prin caracterului lor voluntar, intenţia stilistică a vorbitorului fiind evidentă şi constituind, practic, principalul motor al producerii acestor hibrizi.

În bibliografia problemei se distinge excelentul studiu al lui Constantin Dominte, *Subtituţia lexicală voluntară în vorbirea neformală* (apărut în FD, nr. IX pe anul 2000, p. 91–115), care enumeră hibridul lexical printre tipurile de subtituţie lexicală voluntară (cel de-al şaptelea şi utimul tip), fenomen pe care-l defineşte astfel:

> „Folosirea în mod intenţionat, de către vorbitor, într-un context dat, a unui lexem (substituent) în locul altuia (substituit), cu care nu are, de regulă, nimic comun, din punct de vedere semantic, având, în schimb, în comun cu acela fie începutul, fie sfârşitul fonetic, fie pe ambele, iar mai rar – una sau câteva secvenţe fonice mediane şi, foarte rar, având în comun întregul corp fonetic" (Dominte, 2000: 98).

Spre deosebire însă de celelalte tipuri de substituţii lexicale, în care rezultatul e un cuvânt preexistent în limbă, hibrizii constituie formaţiuni „noi", fără preexistenţă în limbă. Acest aspect îl face pe autorul studiului să considere hibrizii lexicali mai degrabă o specie marginală în raport cu fenomenul substituţiei propriu-zise. În plus, C. Dominte atrage atenţia că hibrizii lexicali nu trebuie trataţi ca „deraieri lexicale", arătând că însuşi Al Graur, care a vorbit prima oară la noi despre fenomenul deraierii lexicale (vezi Graur, 1970) a exclus hibrizii dintre cazurile de „deraiere". Pe de altă parte, Dominte precizează că rezultatele „hibridării" lexicale, implicând în grade variate o încrucişare fonetică, nu sunt tocmai străine de *contaminare* sau de *paretimologie* (i.e. etimologie populară) (vezi Dominte, 2000: 99).

Ilustrăm acest aspect al contaminaţiei cu următoarele exemple, majoritatea aparţinând limbajului familiar-argotic (asumat de către tineri sau de o anumită categorie de publicişti şi scriitori ce manifestă inventivitate lexicală), dintre care unele sunt creaţii *ad-hoc*, cu atestări minime sau chiar unice [15]: **sticlism** (o alterare a lui *ciclism* sau o posibilă creaţie prin analogie cu acesta pornind de la rădăcina *sticlă***,** termenul nou creat desemnând într-un fel „activitatea" celor cu propensiuni bahice), **halbere** (o creaţie ciudată, posibilă încrucişare între *halbe* şi *bere***,** fără a exclude însă şi o apropiere formală de *haltere*), **ţuicomicină** (*ţuică,* băutură tare, recomandată a fi băută ca medicament; terminaţia este analogică, extrasă din denumirea unor soluţii medicamentoase precum *canamicină, neomicină, streptomicină, eritromicină* etc.), **falimentară** (*faliment* + *alimentară*), **ţopârlaş** (formaţie glumeaţă, o combinaţie între *ţopârlan* şi *laş*), **privighecioară** şi **ciorumbel** (aprecieri maliţioase la adresa unei persoane aparţinând unei anumite etnii, prin hibrizi oarecum oximoronici, rezultaţi din încrucişarea substantivului *cioară*

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

cu *privighetoare*, respectiv *porumbel*), **alfabecedar** [16] (*alfabet* + *abecedar*), **stresiune** (*stres* + *sesiune*), **crocofant** [17] (creatură imaginară rezultată din încrucişarea unui *crocodil* cu un *elefant*; în sens figurat, persoană cu concepţii de viaţă demodate sau cu idei retrograde), **distramic** (cuvânt inventat rezultat din combinaţia dintre **distr***activ* + *din***amic**, adjectivul a fost folosit într-un pliant publicitar pentru a descrie calităţile autoturismului Nissan, modelul Micra [18]), **romgleză** (*română* + *engleză*; termen peiorativ care denumeşte jargonul de factură englezească de care abuzează unele persoane [19]), **rumaniolă** (noua „limbă" vorbită de românii „spaniolizaţi"), **romârcană** (*română* + *ameicană*) [20], **scriitorinc** (*scriitor* + *ornitorinc*) [21] etc.

Alte exemple găsim în bibliografia problemei:

> ***animabil,*** din *animal* + *amabil*; ***autopasul,*** din *autobuz* + *pas*; ***banchior,*** din *bancher* + *chior*; ***caşcavaler,*** din *caşcaval* + *cavaler*; ***felicitocuri,*** din *felicitări* + *tocuri*; ***scrumbieră,*** din *scrumbie* + *scrumieră*; ***trampicioarele,*** din *tramvai* + *picioare* etc. (Graur, 1970: 161-162); ***cucurrigulum,*** din *cucurigu* + *curriculum*; ***geogravarză,*** din *geografie* + *varză*; ***mateoftică,*** din *matematică* + *oftică*; ***tembelizor,*** din tembel + *televizor* etc. (Dominte, 2000: 109). O serie de exemple sunt citate din diferiţi scriitori: ***eţeteracota,*** din *eţetera* (lat. *et caetera*) + *teracotă* (Caragiale, apud Hristea, 1968: 272); ***nepurcele,*** din *nepoate* + *purcele*, prin analogie cu *nepoţele* (Creangă), ***telegrabnică,*** din *telegramă* + *grabnică* (Sadoveanu, apud Hristea, 1968: 272), ***patrihoţi,*** din *patrioţi* + *hoţi* (Alecsandri, apud Dominte, 2000: 109).

Un tip aparte de contaminaţie lexicală (voluntară), pe care l-am putea numi **contaminaţie onomastică**, presupune intersectarea a două nume proprii (adesea antroponime, mai rar toponime) între referenţii cărora există o legătură reală sau doar presupusă de către vorbitor, rezultatul la nivelul expresiei fiind un hibrid onomastic în care se împletesc fragmente aparţinând celor două nume. Este un spaţiu al jocului lingvistic produs cu intenţie stilistică, mai ales în limbajul publicistic. Putem identifica următoarele subtipuri:

- **contaminaţia antroponimică:**

Dinu Păturică + *Dinu Patriciu* > **Dinu Păturiciu**

> Ex.: *Toate au un final, domnule* ***Dinu Păturiciu*** *şi celialţi ciocoi* (www.buhnici.ro);

Traian Băsescu + *Emil Boc* > **Traian Boc** (aluzie la presupusa obedienţă a prim-ministrului Emil Boc faţă de preşedintele Traian Băsescu, considerat în presă a fi liderul *de facto* al Guvernului şi al partidului de guvernământ PDL. Iniţial, se pare că a fost vorba de o eroare de exprimare a senatorului PDL Anca Boagiu, cu ocazia unei întâlniri de la Galaţi)

> Ex.: *Liderul PNL Emilian Frâncu compară România Guvernului* ***Traian Boc*** *cu Belarusul lui Lukaşenko* (www.observatordevalcea.ro);

Ronaldo + *Dică* > **Ronaldică** (poreclă dată jucătorului stelist Nicolae Dică pentru evoluţiile asemănătoare cu cele ale jucătorului brazilian Ronaldo)

> Ex.: *500 de sicilieni l-au aclamat pe cel care a fost „Dicanio" în Ghencea, de ieri fiind rebotezat după rit brazilian,* ***RonalDICĂ*** (sic!) (www.prosport.ro);

Bănel+ *Ronaldinho* > **Bănelinho** (poreclă dată jucătorului stelist Bănel Nicoliţă, simpatizat de suporteri şi apreciat pentru capacitatea sa de efort fizic, dar şi pentru unele execuţii ingenioase, comparabile cu cele ale mult mai celebrului fotbalist brazilian Ronaldinho)

> Ex.: *Astfel, pentru suporteri „Bălănel" a redevenit „****Bănelinho****", stelistul părând să fi depăşit în sfârşit pasa proastă în care s-a aflat la începutul sezonului* (www.prosport.ro).

Numeroase sunt însă cazurile în care contaminaţia se produce între un nume propriu şi un apelativ (mai rar, un adjectiv) care face trimitere la o anumită trăsătură (constatată obiectiv sau subiectiv) a persoanei ce poartă numele respectiv. Marcă a unui exces de familiaritate, acest procedeu se aplică mai ales personalităţilor zilei: oameni politici, persoane publice, vedete, actori, cântăreţi, sportivi etc. [22]:

berbec + *Becali* > **Berbecali** (poreclă a lui Gigi Becali, politician român, om de afaceri şi patron al echipei Steaua, care în tinereţe a fost cioban)

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

Ex.: *A fost suficient ca la meciul U Cluj - CFR Cluj să fie delegat un arbitru care să nu fluiere după indicațiile venite de la stâna lui* ***Berbecali*** (optimvs.wordpress.com);

vodcă (votcă) + Văcăroiu > **Vodcăroiu** (scris şi **Votcăroiu)** (porecla lui Nicolae Văcăroiu, fost prim-ministru şi preşedinte al Senatului României, membru PSD – aluzie la presupusul obicei al acestuia de a consuma alcool)

Ex.: *Senatorii lui* ***Votcăroiu*** *vor ca țuica să nu mai fie accizată!* (blog.gardianul.ro);

şpagă + *Agat(h)on* > **Şpagaton** (porecla lui Dan Matei Agathon, ministrul turismului în guvernarea PSD, suspectat de corupție mai ales din cauza proiectului „Dracula Park")

Ex.: *Marea realizare a ministrului* ***Şpagaton*** *a fost legată de plecarea firmelor de turism germane - TUI, Nekerman etc, care s-au dus în Bulgaria* (www.curentul.ro);

cherestea + *Verestoy* > **Chereştoi** (poreclă pentru Verestoy Attila, liderul grupului UDMR din Senat, cu referire la afacerile cu cherestea desfăşurate de multimilionarul minoritar de etnie maghiară)

Ex.: *După ce senatorul UDMR Verestoy Attila, poreclit* ***Chereştoi****, a despădurit aproape complet județele Covasna şi Harghita …* (www.ziarul-ziarul.com).

- **contaminația toponimică**:

Brăila + *Galați* > **Brailați** (denumire propusă, alături de altele precum **Braigal** sau **Galbrai,** pentru un posibil viitor megalopolis care ar reuni orașele vecine Brăila şi Galați)

Ex.: *Sper să se unească cele 2 oraşe sub numele de GALAȚI !!!! Alte nume precum "Braigal", "****Brailați****", "Galbrai" sunt ridicole!!!! Corect este ca oraşul mai mare să înghită oraşul mai mic* (www.gandul.info);

Iaşi + *Washington* > **Iashington** (numele unei conferințe internaționale organizate anual de AIESEC Iaşi în colaborare cu un număr de parteneri străini, în scopul promovării multiculturalității şi dezvoltării profesionale; cf. situl www.iashington.org).

Mai rar, contaminația se poate realiza între un nume de persoană şi unul topic: **Ceauşima** „poreclă ironic-amară dată capitalei București, din care largi zone cu arhitectură monumentală au fost supuse în anii '80 furiei demolatoare a lui Ceauşescu" < *Ceauşescu* + *Hiroshima*:

Sute de case au fost dărâmate, o suprafață importantă purta haina spulberării, în ceea ce, cu un umor amar bucureştenii numeau pe atunci ***ceauşima***" (facultate.regielive.ro).

Interesant este că această creație hibridă a intrat deja în enciclopediile electronice des accesate pe internet, cum ar fi Wikipedia, Wapedia sau VisWiki. Iată cum sună definiția de pe Wikipedia (versiunea engleză), de unde reținem şi o extensie semantică a termenului, aceea de „urbanism defectuos şi haotic, cu impact negativ asupra mediului":

„*Ceauşima ("Ceaushima")* is a vernacular word construction in Romanian, sarcastically linking Ceauşescu to Hiroshima. This portmanteau term was sometimes coined in the 1980s to describe the huge urban areas of Bucharest torn down on the orders of President Ceauşescu, comparing the results with the nuclear attack on Hiroshima. It has also been used by persons not residing in Bucharest to describe other "misdeeds" of Ceauşescu, not linked to the demolition of Bucharest, such as intense pollution in the Transylvanian city of Copşa Mică" (http:// en.wikipedia.org).

Probabil prin analogie cu **Ceauşima** (termen a cărui vechime e de apropape 30 de ani), s-au produs ulterior (însă tot în perioada comunistă, când una dintre temele preferate de politică externă era lupta împotriva „cursei înarmărilor", respectiv împotriva arsenalului nuclear acumulat de marile puteri ale lumii) şi contaminațiile **Euroshima** (< *Europa* + *Hiroshima*) şi **Terrashima** (< *Terra* + *Hiroshima*), pentru a sugera pericolul ce plana asupra Europei, respectiv asupra Terrei, care ar fi putut avea aceeaşi soartă ca Hiroshima, în urma a unui posibil război atomic (vezi Dimitrescu, 1997 şi eadem, 2000-2001: 95-97).

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

Numele fostului dictator comunist este implicat şi într-o altă contaminaţie onomastică cu caracter ironic, şi anume **Ceauschwitz** (scrisă şi *Ceauşwitz* sau *Ceaushwitz*) < *Ceauşescu* + *Auschwitz*. Semnificaţia acestui hibrid lexical, transparentă, în primul rând, datorită încărcăturii simbolice a toponimului, face aluzie la regimul de teroare, cu accente de genocid, instituit în România de dictatura ceauşistă, una dintre formele aberante de manifestare a acestui genocid fiind înfometarea populaţiei prin aplicarea unui aşa-numit program de „alimentaţie raţională". Această semnificaţie se relevă chiar în următoarele contexte din care am şi selectat termenul:

Pe vremuri Bucurestiului i se spunea **Ceauschwitz –** aluzie *la intentiile exterminatoare ale lui Ceausescu* (http://stiri.rol.ro).

Am auzit că, pe vremuri, ţara voastră se numea ***Ceauschwitz****! Din nefericire, acum întreaga lume a devenit Ceauschwitz, un tărâm întunecat, sinistru, însă sistemul are grijă să ascundă acest lucru* (http://www.hgwells.ro).

Se termina epoca relaxării şi prosperităţii, începea epoca returnării idioate a datoriilor, se simţeau lipsurile alimentare, venea timpul pentru cozi la alimente (banc de epocă, cu propunerea de schimbare a denumirii oraşelor: Iaşii să se numească Fomidava, Timişoara să fie numită Fugidava iar Bucureştii să fie ***Ceauşwitz****)* (www.impact-est.ro) [23].

3. Concluzii

Asociată sau subsumată de unii fenomenelor înrudite (analogia, etimologia populară), considerată fenomen independent de alţii, contaminaţia este departe de a reprezenta un fenomen lingvistic minor sau marginal, fiind frecvent întâlnit în vorbirea populară şi regională, ca şi la nivelul vorbirii informale. Atestările, tot mai numeroase în ultima vreme (majoritatea provenind din zona mass-mediei şi a mediilor electronice de informare), de forme lexicale hibride ne îndreptăţesc să afirmăm că ne aflăm înaintea unui fenomen lingvistic „viu", care ar trebui, poate, să beneficieze de mai multă atenţie din partea specialiştilor, şi în special a lexicologilor şi lexicografilor. Mai mult decât atât, faptul că acest fenomen se pretează şi la creaţii voluntare, face din contaminaţie un procedeu cu potenţial stilistic important. De altfel, unii lingvişti definesc contaminaţia (în aspectul său cel mai important, care este cel lexical) drept un procedeu secundar de formare a cuvintelor (cf. Şerban – Evseev, 1978: 280; Zugun, 2000: 149; Groza, 2004: 114) [24].

Atât contaminaţia involuntară, cât şi cea produsă intenţionat reprezintă, până la urmă, forme de manifestare ale principiului creativităţii limbajului, având punctul de plecare, ca şi în cazul etimologiei populare sau al analogiei, în „spiritul asociativ" al vorbitorilor, care nu rămân indiferenţi dinaintea materialului lingvistic cu care operează, iar această realitate se reflectă atât în modul în care ei grupează unităţile limbii, cât şi cu ocazia întrebuinţării acestor unităţi în vorbire [25]. Vorbitorii au conştiinţa deplină a relaţiilor sistematice ale limbii, ceea ce le înlesneşte o bună orientare în planul „creaţiei lingvistice", ei „nu sunt numai transmiţători pasivi ai unor evoluţiuni de limbă întâmplate în afară de ei, ci sunt plămăditori activi ai graiului, reacţionând, ca observatori neobosiţi, în mod conştient, faţă de inovaţiile ce li se transmit şi fiind ei înşişi centre de energie inovatoare" (Puşcariu, 1994: 347).

„Omul cunoaşte şi în acelaşi timp gândeşte şi simte, stabileşte analogii inedite în intuiţie şi în expresie, analogii care conţin şi manifestă modul său specific de a lua contactul cu realitatea [...]. În fiecare moment se manifestă ceva care a existat deja şi ceva care n-a existat niciodată înainte: o inovaţie în forma cuvântului, în folosirea lui, în sistemul său de asociaţii. Această schimbare continuă, această năzuinţă neîntreruptă de creaţie şi de re-creaţie (...) este tocmai ceea ce numim realitatea limbajului" (Coşeriu, 2000-2001: 32-33).

NOTE

[1] O serie de lingvişti (majoritatea străini) identifică *contaminaţia* cu alte fenomene înrudite, în special cu *etimologia populară* sau cu *analogia*. Cei mai mulţi specialişti însă, pornind de la Gilliéron, consideră fenomenele în discuţie independente, în sensul că, deşi au o cauză comună, punctul lor de plecare este diferit, iar căile lor de producere sunt proprii.

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

[2] Sextil Puşcariu scria, de pildă, că „...« analogie », « contaminare » şi « etimologie populară » sunt numiri care exprimă cu alți termeni uneori aceleaşi fenomene lingvistice fără ca să ne lămurească asupra unor linii mari ce pot fi distinse în elaborarea materialului sonic al limbii din partea creierului nostru" (Puşcariu, 1994: 332-333). Aceste trei fenomene sunt, de altfel, menționate în numeroase lucrări de specialitate ca fiind cele mai importante forme de manifestare „nesistematică" a analogiei ca mecanism lingvistic: „La contamination et l'étymologie populaire ne sont que des formes particulières d'analogie" (Ferdinand Brunot şi Charles Bruneau, *Précis de grammaire historique de la langue française*, ed. a III-a, 1964, apud Hristea, 2006: 306).

[3] Pentru delimitarea contaminației de etimologia populară, vezi şi Seche, 1956: 30-35, de unde reținem şi următoarea definiție a fenomenului de care ne ocupăm aici: „Combinarea a două cuvinte, sintagme sau propoziții, asemănătoare sau nu între ele, ca formă, dar aproape întotdeauna înrudite semantic, ducând la formarea unui cuvânt nou, a unei sintagme sau propoziții noi, - şi care se produce involuntar sau cu voință" (p. 34).

[4] Unii specialişti fac distincția între *contaminația propriu-zisă* (totdeauna involuntară) şi *contaminația intenționată*, pe care o mai numesc, eventual, *deraiere lexicală* (vezi *ELR*, p. 138, s.v. *contaminare*; cf. şi Graur, 1970: 20) sau *hibrid lexical* (cf. Dominte, 2000: 98).

[5] Cf. şi Hristea, 2006: 297: „O... condiție care trebuie îndeplinită pentru a putea vorbi de contaminație este existența obligatorie a unor afinități de ordin semantic între cei doi termeni care se încrucişează. Aceste afinități pot merge, uneori, până la sinonimia totală sau numai aproximativă".

[6] În funcție de nivelul limbii la care plasează unitățile, deosebim mai multe tipuri de contaminație: lexicală, frazeologică, lexico-frazeologică, morfologică, sintactică, fonetică, grafică (pentru tipurile de contaminație din limba română, vezi Hristea, 2006: 307-325).

[7] Theodor Hristea oferă, în acest sens, exemplele *personajii* şi *pasajii*, în care se combină două forme de plural (*personaje* + *personagii*, respectiv *pasaje* + *pasagii*) ce corespund unor singulare diferite: *personaj* şi *pasaj* (forme literare), față de *personagiu* şi *pasagiu* (variante învechite) (Hristea, 2006: 302-303).

[8] În cazul contaminației lexicale, înrudirea semantică trebuie luată într-un sens mai larg, în ea fiind inclusă şi asociația de idei, precum şi aşa-numitele „configurații asociative" de tip semantic (vezi Seche, 1956: 33). Cf. Hristea, 2006: 299: „[...] chiar dacă nu sunt întotdeauna sinonime, cele două elemente lexicale.

[9] Cf. Hristea, 2006: p. 310: „[...] atunci când sensul hibridului este identic cu al unuia dintre cei doi termeni care se contaminează şi când, în procesul încrucişării, un cuvânt împrumută de la celălalt un singur fonem, nu avem niciun temei serios să vorbim de apariția unei noi unități lexicale. În astfel de cazuri, ne aflăm în fața unor simple variante lexicale, subordonate direct numai unuia dintre cei doi termeni care se încrucişează".

[10] Exemplele au fost selectate, în mare parte, din Purdela, 1968: 33-336, Seche, 1956: 31-32, Puşcariu, 1976: 21, Hristea, 1968: 337, Hristea, 2006. Alte exemple au fost extrase personal, pe baza materialelor lexicografice (DEX '98, DLR, MDA) sau culese din limbajul vorbit.

[11] În *FCLR*. I: IX, contaminațiile de tipul *rotocol, cocostârc cocobarză, uligaie* ş.a., care au luat naştere prin juxtapunerea a doi termeni sinonimi, sunt numite „compuse tautologice" (cf. Hristea, 2006: 301, care afirmă că, în cazul acestora, mai potrivită ar fi denumirea de „compuse pleonastice").

[12] Formație recentă, întâlnită însă frecvent în argoul tinerilor, mai ales pe internet: *Ai văzut ce jenibili sunt tinerii de la universitate care vin şi te vrăjesc să le dai un ban* (www.123urban.ro).

[13] Contaminațiile cu statut de regionalisme lexicale se produc, de regulă, în zonele de contact a două arii dialectale, acolo unde vorbitorii, familiarizați, în chip firesc, cu ambele graiuri sau dialecte, încrucişează relativ uşor două sinonime folosite pentru aceeaşi noțiune, rezultatul fiind apariția unor forme de tipul celor citate (cf. Hristea, 2006: 308).

[14] „Când această condiție nu este satisfăcută, trebuie găsită o altă explicație pentru ceea ce ne face impresia a fi rezultatul unei « contaminări »" (Hristea, 2006: 297).

[15] Caracterul lor de „efemeride" lexicale le face, cel puțin deocamdată, inapte să fie reținute în lucrările lexicografice de interes general.

[16] Titlul unei cărți de Paul Goma, un dicționar de cuvinte inexistente, inventate, majoritatea rezultate din îmbinarea altor cuvinte. Iată câteva exemple: *abandomnişoară* „singurică, 'mnişorică", *babaclava* „fostă funcționară pe tărâm de harem", *doriental* „dor care ne cheamă la dorigini - cam prin Anatolia de azi", *ovinocență* „starea mielului", *jalbină* „albina care zboară cu jalbe".

[17] Termen folosit prima oară de Andrei Pleşu.

[18] Alte cuvinte create pentru această reclamă au fost: *antrecil* - rezultat din **antre***nant* + *fa***cil**; *comos* – o încrucişare între **com***pact* + *spați***os**; *istil* – îmbină cuvintele **ist***eț* + *ut***il**; *spigur* – termen în care se împletesc **sp***ontan* + s**igur**; *simpologie* – rezultat din contopirea dintre **simp***litate* + *tehn***ologie** etc.

[19] Probabil că trebuie luat în calcul şi modelul oferit de fr. *franglaise* (o încrucişare între *française* şi *anglaise*.

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)

[20] „Limba românilor aflaţi în America la prima şi la a doua generaţie" (din articolul *Poveşti romîrcane nemuritoare* semnat de Ovidiu Rădulescu, în revista „Lumea", nr. 11/2003).
[21] Cuvânt inventat de criticul Dan C. Mihăilescu şi folosit pentru titlul cărţii sale, *Scriitorincul*.
[22] Dacă menţinem distincţia pe care am încercat-o mai sus, între contaminaţii propriu-zise şi hibrizii lexicali (sau pseudo-contaminaţii), este evident că aici avem a face mai degrabă cu nişte substituţii lexicale voluntare în forma hibrizilor lexicali.
[23] Apărut iniţial în contextul folclorului politic subteran autohton, termenul *Ceauschwitz* e înregistrat şi într-un raport asupra comunismului din România, elaborat (în limba engleză) ca proiect de cercetare de Vladimir Tismăneanu şi dat publicităţii în septembrie 1989, sub titlul *The Tragicomedy of Romanian Communism* (vezi textul acestui raport online, la www.ucis.pitt.edu/nceeer/1989-903-04-2-Tismaneanu.pdf).
[24] Calificativul „secundar" atribuit unor procedee ca trunchierea, contaminaţia, condensarea lexico-semantică ş.a. se justifică prin productivitatea mai redusă şi lipsa caracterului sistematic al acestora, prin comparaţie cu procedee ca derivarea (în primul rând), compunerea şi conversiunea, socotite „principale".
[25] „Omul nu întrebuinţează fără critică instrumentele de care se serveşte zilnic; el face reflexii asupra lor, le analizează, le judecă" (Puşcariu, 1976: 17).

BIBLIOGRAFIE ŞI ABREVIERI

Coşeriu, Eugeniu (2000-2001). *Creaţia metaforică în limbaj*, în „Dacoromania", serie nouă, V- VI, p. 11-33.
Dicţionarul explicativ al limbii române (1998). Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic (=*DEX '98*).
Dimitrescu, Florica (1997). *Dicţionar de cuvinte recente*, ediţia a II-a. Bucureşti: Editura Logos (= *DCR* 2) .
Dimitrescu, Florica (2000-2001). *Elemente japoneze recente în limba română*, în „Dacoromania", serie nouă, V-VI, p. 79-107.
Dicţionarul limbii române. Serie nouă. *M* şi urm. (1965 şi urm.). Academia Română (= *DLR*).
Dominte, Constantin (2000-2001). *Substituţia lexicală voluntară în vorbirea neformală. Consideraţii teoretice generale şi de ordin etimologic pentru o lingvistică a vorbirii*; în „Fonetică şi dialectologie", XIX, p. 91-115.
Sala, Marius coord. (2001). *Enciclopedia limbii române*. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic (= *ELR*).
Formarea cuvintelor în limba română. Vol. I *Compunerea* (1970). Bucureşti: Editura Academiei (= *FCLR*. I).
Graur, Al. (1970), *Deraieri lexicale*, în vol. Al. Graur, *Scrieri de ieri şi de azi*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, p. 160-167.
Groza, Liviu (2004). *Elemente de lexicologie*. Bucureşti: Humanitas Educaţional.
Hristea, Theodor (2006). *Contaminaţia în raporturile ei cu etimologia populară*, în volumul omagial *Antic şi modern*, In honorem Luciae Wald, volum coordonat de Ana-Cristina Halichias în colaborare cu Tudor Dinu. Bucureşti: Humanitas, p. 295-327.
Hristea, Theodor (1968). *Probleme de etimologie*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică.
Micul dicţionar academic. Vol. I-IV (2004). Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic (= *MDA*).
Philippide, Alexandru (1894). *Istoria limbii române*. Volumul întâi *Principii de istoria limbii*. Iaşi: Tipografia Naţională.
Purdela, Maria-Luiza (1968). *Contaminaţia în graiurile populare,* în CL, XIII, nr.2, p. 333-339.
Puşcariu, Sextil (1976). *Limba română*. Vol. I *Privire generală*. Bucureşti: Editura Minerva.
Puşcariu, Sextil (1994). *Limba română*. Vol. II *Rostirea*. Bucureşti: Editura Academiei.
Seche, Luiza şi Seche, Mircea (1956). *Despre etimologia populară şi contaminaţie,* în LR, V, nr. 1, p. 25-35.
Slama-Cazacu, Tatiana (1956). *Observaţii şi cercetări experimentale cu privire la „contaminări"*, în SCL, VII, nr. 3-4, p. 207-233.
Şerban, Vasile şi Evseev, Ivan (1978). *Vocabularul românesc contemporan. Schiţă de sistem*. Timişoara: Editura Facla.
Zugun, Petru (2000). *Lexicologia limbii române*. Iaşi: Editura Tehnopress.

ABSTRACT

The purpose of our paper is to describe and illustrate the mechanism of lexical blending or contamination (cf. germ. Kontamination, rom. contaminaţie) in Romanian. Blending, often considered a type of non-systematic analogy, represents a complex linguistic phenomenon that consists in the development of a morphological "compromise" between two forms (usually notional words) with identical or similar meaning which are perceived as being in some kind of competition with each other. The result is a lexical hybrid that contains elements belonging to both primary units. The phenomenon in its essence and most typical manifestations has an unconscious and occasional character, but it may also come with intentional creations for expressive purposes, as it is proved by a number of hybrid forms registered in informal speech and slang, as well as in mass-media language.

BDD-A3374 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:41 UTC)